

Смернице за употребу мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства у доуниверзитетском образовању

Смернице за употребу мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства у доуниверзитетском образовању

Издавач:

Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања, Београд
Центар за образовну технологију, 2023

Аутори:

Др Бранислав Ранђеловић, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
Катарина Алексић, Завод за вредновање квалитета образовања и васпитања
Др Данијела Шћепановић, Министарство просвете

Дизајн и техничка припрема:

Мирослав Јовановић

Садржај

Терминолошка и појмовна одређења.....	3
О Смерницама.....	3
Правни основ.....	4
Лични дигитални уређаји ученика у школи.....	5
Лични дигитални уређаји ученика као наставно средство.....	5
Одговорност за личне дигиталне уређаје.....	7
Чување личних дигиталних уређаја.....	7
Изузеци од правила.....	8
Неприкладна употреба.....	8
Дефинисање школског Правилника за употребу мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства.....	9
Праћење примене интерне политике и правилника за употребу мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства.....	10
Примена дигиталних уређаја код куће за потребе образовања.....	10
Литература:.....	12

Термиолошка и појмовна одређења

Дигитална компетенција представља скуп знања, вештина, ставова и вредности које омогућавају самостално и безбедно коришћење дигиталне технологије у различитим контекстима (комуникација, учење, активно учешће у друштву, итд.). Дигитална компетенција је сложена, надограђује се на сет постојећих компетенција (језичка, математичка). Такође, не може се свести на овладавање техничким аспектима коришћења дигиталних уређаја већ укључује и когнитивне и социо-емоционалне вештине.

Дигитални уређај означава рачунар, лаптоп, таблет, паметни мобилни телефон, технологију која се може носити (као што су паметни сатови и слушалице) и друге уређаје који могу да примају, чувају, обрађују и деле дигиталне информације и да се повежу са апликацијама, веб локацијама и другим онлајн услугама. Овај термин односи се на мобилни телефон, електронски уређај и друго средство.

Лични дигитални уређај ученика означава било који дигитални уређај унесен у школу који је у власништву ученика (или његове породице).

Хибридна настава представља флексибилан приступ организацији наставе који подразумева комбиновање непосредног рада у школи и онлајн наставе. За време хибридне наставе није обавезно да наставници и ученици током читавог трајања образовно-васпитног рада буду у непосредном контакту, већ се њихов удео планира у односу на дати контекст (нпр. природу предмета, потребе и узрастне карактеристике ученика и сл.).

Систем за управљање учењем је специјализовани софтвер који се користи за планирање и реализацију активног наставног процеса у онлајн окружењу, у коме је обезбеђена интеракција свих актера, као и услови за процену ученичких постигнућа.

О Смерницама

Смернице се односе на школе у оквиру доуниверзитетског образовања. Настале су са циљем да се **смање ризици** који се јављају услед прекомерне и неадекватне изложености дигиталним садржајима, **осигура добробит ученика** и **унапреди квалитет** њиховог образовања.

Смернице служе школама за израду правилника којим се уређује област употребе мобилних телефона, електронских уређаја и других средстава током трајања школских часова, на одморима, током времена када ученици обављају школске активности унутар и ван школе (укључујући посете, излете, екскурзије, наставу у природи и хибридну наставу).

Кључна очекивања од примене Смерница у пракси:

- примена дигиталних уређаја у форми планираног, континуираног и интегрисаног скупа образовних активности којима управља наставник;
- креирање безбедног образовно-васпитног окружења, без негативних утицаја насталих услед неодговарајуће употребе дигиталних уређаја у школи (нпр. дигитално насиље, изложеност штетном садржају и инцидентне ситуације проузроковане употребом дигиталних уређаја);
- провођење школских одмора без уређаја, као квалитетног времена за дружење са вршњацима и игру;
- допринос изградњи дигиталних компетенција као међупредметних или трансверзалних компетенција.

Правни основ

Правни основ за доношење школског правилника за употребу мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства садржан је у следећим одредбама Закона о основама система образовања и васпитања¹:

- чланом 83. став 8. којим се регулише одговорност ученика, у тачки 7) предвиђена је тежа повреда обавеза ученика у случају употребе мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства у сврхе којима се угрожавају права других или у сврхе преваре у поступку оцењивања;
- чланом 83. став 9. предвиђена је обавеза школе да општим актом пропише употребу мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства из става 8. тачка 7) овог члана.

Поред наведеног правног основа за доношење таквог правилника, треба имати у виду и следеће чланове Закона:

- чланом 99. став 3. прописано је да установа доноси опште и друге акте поштујући опште принципе и циљеве образовања и васпитања и којима се на најцелисходнији начин обезбеђује остваривање општих исхода образовања и при томе укључује и родитеље, односно друге законске заступнике и њихова удружења и локалну заједницу;
- чланом 109. став 3. предвиђено је да је установа дужна да актом уреди правила понашања и међусобне односе деце, ученика, родитеља, односно других законских заступника и запослених у установи;
- чланом 119. став 1. тачка 1) прописано је да орган управљања установе доноси статут, правила понашања у установи и друге опште акте и даје сагласност на акт о организацији и систематизацији послова.

¹ "Сл. гласник РС", бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 27/2018 - др. закон, 6/2020, 129/2021 и 92/2023

Лични дигитални уређаји ученика у школи

Ученицима треба да буде дозвољено да понесу личне уређаје у школу као мера да се:

- допринесе њиховој безбедности док путују у школу и из школе;
- омогући њиховим родитељима/законским заступницима да их контактирају ван школског времена;
- омогући њихово коришћење током читавог школског дана само за ученике за које важи изузеће од школске политике а на основу посебног одобрења школе.

Ученици у школу доносе мобилне уређаје на сопствену одговорност и одговорност родитеља. Употреба личних мобилних телефона у школи предвиђена је искључиво у едукативне сврхе. Одговарајућа употреба уређаја и правила која се тичу уређаја се примењују од тренутка када ученик стигне у школу до тренутка када из ње изађе.

Лични дигитални уређаји ученика као наставно средство

Дигиталне технологије имају потенцијал да, кроз компензаторну функцију школе и креирање прилика за учење за оне ученике који су у ризику од сиромаштва и социјалне искључености, допринесу вишем степену праведности у образовању. Формално образовање требало би да укаже на потенцијал дигиталних алата за физички, когнитивни и социјално-емоционални развој и подстакне активну употребу уређаја од стране ученика, како би им помогло да превазиђу пасивну „потрошачку“ употребу технологије која је доминантна у изваншколском контексту. Доступност дигиталних уређаја током трајања наставе омогућава наставницима свих предмета да интегришу технологију у процес наставе и учења на начин који обезбеђује **одговорну, сврсисходну и контролисану примену технологије у образовне сврхе**. Класична наставна средства и дигитални алати не искључују се међусобно, већ су комплементарни. Наставници могу да користе и једно и друго током наставног процеса, укључујући отворене образовне ресурсе, комерцијалне материјале и садржаје који су сами направили (штампане и е-књиге, апликације, итд.)

Доступност школских дигиталних уређаја ученицима ван кабинета за информатику варира од школе до школе. Неке локалне заједнице подржале су јачање инфраструктуре школа и донирале мобилне уређаје (најчешће таблете) ученицима тако да они могу да их користе у образовне сврхе и у школи и код својих кућа. Ипак, преовлађују школе које немају овакве услове за развој дигиталних компетенција ученика на часовима који нису из области информатике. Ове образовне институције не треба да занемаре потенцијал који произилази из коришћења личних дигиталних уређаја ученика за потребе наставе и учења².

Ученици који користе своје личне дигиталне уређаје за учење на часовима у школи често се осећају пријатније и самопозданије него када користе уређаје које обезбеђује школа. Лични дигитални уређаји

² „Донеси свој уређај“ (енгл. *Bring your own device – BYOD*) представља иницијативу покренуту пре више од деценије, којом се ученицима омогућава да сопствени мобилни уређај (нпр. мобилни телефон, таблет, лаптоп, итд.) користе током наставе, као подршку процесу учења (UNESCO, 2013).

већ су прилагођени конкретним потребама и начинима коришћења њихових власника, те омогућавају лакши прелаз са личне употребе на употребу за потребе наставе и учења. Коришћење личних дигиталних уређаја омогућава ученицима пуно учешће у хибридној настави, потенцијално смањујући притисак повезан са коришћењем уређаја које обезбеђује школа. За неке ученике који долазе из неповољног социјалног контекста коришћење личног уређаја може бити ефикасније од ослањања на уређаје које пружа школа. На тај начин елиминише се потреба за позајмљивањем уређаја, односно зависност од ограничених школских ресурса. Лични уређаји се могу прилагодити како би одговарали специфичним потребама наставе и учења. Ученици могу да персонализују своје уређаје инсталирањем апликација и алата који омогућавају приступ школском систему за управљање учењем и да активно учествују у активностима хибридне наставе. Међутим, не треба губити из вида да сви ученици који долазе из неповољног социјалног контекста можда немају приступ личним дигиталним уређајима³ због финансијских ограничења или других потешкоћа. У таквим случајевима, школе треба да обезбеде једнаку доступност технологије обезбеђивањем одговарајућих уређаја или система подршке за ове ученике.

Лични дигитални уређаји треба да се користе у школи искључиво на начин који има позитиван утицај на постигнућа ученика. Да би се оваква употреба догодила, наставници треба да предоче ученицима у ком тренутку и за које потребе наставе дигитални уређаји треба да буду употребљени.

Уколико се лични дигитални уређаји користе за потребе наставе и учења добро би било да буду повезани на школску бесплатну бежичну мрежу која је филтрирана и безбедна за коришћење. Изузетно, ученици могу уз сагласност наставника и дозволу родитеља да користе интернет мрежу у оквиру пакета услуга мобилног оператера, у ситуацијама када бежична мрежа у школи не ради, или се дигитални уређај користи изван школске зграде (нпр. предавања у парку, посета одређеном локалитету и сл.).

Уколико школа нема довољно школских дигиталних уређаја, а забрањује вођену, надгледану и контролисану употребу личних дигиталних уређаја ученика током наставе и учења онда недовољно осигурава поштовање одредби Закона о основама система образовања и васпитања⁴ изреченим у члану 9. став 3 тачка 9), члану 11. став 2 тачка 4) и члану 12. став 2 тачка 11) и став 3 тачка 4).

³ Према резултатима међународног истраживања *Деца Европе на интернету*, спроведеног на репрезентативном узорку ученика из Србије, узраста 9-17 година, 86% поседује „паметни телефон“, у најстаријој узрасној групи 15-17 година, чак 98% ученика, у узрасној групи 13-14 година 93% ученика, а у најмлађој 9-10 година, мобилни телефон поседује две трећине деце. Истраживање о настави на даљину у основним школама и гимназијама које је спровео ЗВКОВ 2020. године показује да проценат ученика основних школа и гимназија који немају на располагању личне уређаје за образовне потребе износи 1,5% и 1,2% респективно.

⁴ „Сл. гласник РС“, бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 27/2018 - др. закон, 6/2020, 129/2021 и 92/2023

Одговорност за личне дигиталне уређаје

Од ученика се очекује да буду одговорни за дигиталне уређаје које доносе у школу тако што ће:

- их чувати у сваком тренутку и неће их позајмљивати другима;
- се придржавати правила за коришћење дигиталних уређаја током читавог школског дана.

Школа не треба да преузима одговорност за личне дигиталне уређаје ученика уколико се изгубе, позајме, оштете или буду украдени. Ученик је одговоран за чување свог уређаја и његово правилно обезбеђивање. Запослени у школи нису одговорни за стање приватних дигиталних уређаја ученика.

Школа треба јасно да комуницира са ученицима и њиховим родитељима/законским заступницима да коришћење личних дигиталних уређаја у школи јесте омогућено под јасним правилима која морају строго да се поштују. Такође, овим интересним групама треба да буде предочено и да се ова могућност може опозвати.

Чување личних дигиталних уређаја

У складу са конкретним контекстом, свака школа ће одлучити:

- где ће ученици чувати своје личне уређаје током наставе,
- како ће наставници моћи да одобре привремена изузећа за ученике да користе личне уређаје;
- како се уређаји користе за учење или други договорени разлог.

Напомена: Најчешћа пракса подразумева да сви лични дигитални уређаји буду искључени током читавог школског дана, укључујући одморе, продужени боравак, једносменски рад. То подразумева да ученици имају одговорност да искључе своје дигиталне уређаје и безбедно их чувају у школској торби током школског дана. Овакав приступ доприноси стварању безбедног и подржавајућег образовног окружења у коме нема дистракција које угрожавају прилике за учење и конструкцију знања. Лични дигитални уређаји могу бити укључени и употребљавани само по налогу наставника и то у ситуацијама када јасно доприносе квалитету образовног искуства ученика.

Изузеци од правила

Директори или друга лица номинована од стране директора управљаће појединачним захтевима родитеља/законских заступника ученика за било каква изузећа од школске политике која се односи на употребу мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства.

Директори могу да дозволе одређеним ученицима да користе мобилне телефоне у образовне сврхе током читавог школског дана уколико је то одговор на неке њихове специфичне здравствене потребе или представља део додатне образовне подршке како би се тим ученицима омогућило да учествују у образовању на истој основи као и други ученици.

Неприкладна употреба

Правилник о употреби мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства треба уско повезати са школским правилником о васпитно-дисциплинској одговорности ученика.

Лични дигитални уређаји не смеју се користити тако да нарушавају образовно окружење или да крше друга права ученика, наставника и особља школе.

Мобилни телефони морају бити искључени и не смеју се користити током наставе, без одобрења наставника.

Позиви (путем телефона/интернета) не смеју се вршити током трајања наставе. Ученици који имају хитни случај могу да се јаве кући уз одобрење наставника.

Ученик мора да испуни захтев било ког члана школског особља да се уздржи од употребе дигиталног уређаја. Уколико ученик не испуни захтев, дигитални уређај му се одузима у присуству сведока, пакује у коверту са учениковим именом, лепи и оставља на за то предвиђеном месту. По уређај родитељи/законски заступници ученика могу да дођу након што је настава завршена.

Ученик не сме да користи дигитални уређај за снимање, пренос или објављивање фотографија, аудио или видео-записа других ученика, наставника, наставног материјала и процене без писменог пристанка свих страна.

Лични дигитални уређаји не смеју се користити у тоалетима, свлачионицама или било ком простору у школи који се сматра приватним. Сlike, видео и аудио датотеке снимљене у школи не смеју се преносити нити објављивати у било ком тренутку без изричите дозволе наставника или друге одговорне особе у школи.

Кршење наведених правила може довести до губитка могућности коришћења личних дигиталних уређаја у школи и током наставног процеса и/или дисциплинског поступка.

У случају теже повреде обавеза од стране ученика коришћењем мобилног телефона, другог електронског уређаја и других средстава супротно одредбама ЗОСОВ-а и одредбама школског правилника, школа ће

конкретан уређај одузети ученику, одложити га у коверту коју ће запечатити и похранити на одговарајуће место до доласка родитеља/законског заступника ученика или надлежног државног органа. Школа неће претраживати садржај личних дигиталних уређаја ученика већ ће поступање са неовлашћено начињеним садржајем од стране ученика препустити надлежном државном органу, а у зависности од околности конкретног случаја предузеће све што је неопходно да материјал не буде уништен до његове предаје на даље поступање.

Дефинисање школског Правилника за употребу мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства

Приликом припреме школског Правилника за употребу мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства битно је водити рачуна да цео процес израде буде транспарентан и инклузиван, те спроведен на начин који обезбеђује да се чује мишљење свих циљних група и заинтересованих страна, пре свега ученика, њихових родитеља/законских заступника, наставника, стручних сарадника и других лица која учествују у раду школе. Посебан значај има и ученички парламент чије мишљење треба имати у виду приликом припреме таквог документа. Препоручљиво је да се на нивоу сваке одељенске заједнице одржи посебан састанак са родитељима/законским заступницима ученика како би се чула њихова мишљења и предлози, те им се објасни значај увођења таквих правила. Поред одељенског старешине, том састанку може да присуствује и стручни сарадник школе, као и друго одговорно лице именовано од стране директора. Посебну пажњу треба посветити и потребама ученика са сметњама у развоју, инвалидитетом, ученицима из осетљивих друштвених група и ученицима са здравственим проблемима.

Ученицима и њиховим родитељима/законским заступницима треба предочити да школа настоји да прихвати све могућности које модерна технологија пружа у сфери образовања, укључујући и осећај сигурности који ученици и родитељи имају због мобилних телефона као средстава које омогућавају стални контакт родитеља са децом. Истовремено, треба предочити и да школа у потпуности препознаје ризик да мобилни телефони, електронски и други уређаји буду злоупотребљени. Треба нагласити све присутнију претерану употребу мобилних телефона и друге технологије, те негативан утицај који ове праксе имају на ментално здравље, добробит и социјални развој младих. **Школа треба да нагласи да дигитални уређаји ученика треба да изађу из зоне забаве и неконтролисаног коришћења и преведу се у контекст учења и изградње дигиталних компетенција.**

Након што правилник буде донет, поред тога што га треба поставити на огласну таблу школе, он треба да буде објављен и на сајту школе. Додатно, од виталног је значаја да се на почетку сваке школске године ученици и њихови родитељи/законски заступници упознају са предвиђеним правилима.

Уколико постоји потреба и интересовање, школа може организовати додатну размену мишљења током трајања школске године како би се разговарало о изазовима примене информационо-комуникационих технологија у образовном процесу уопштено, са посебним освртом на употребу личних дигиталних уређаја ученика.

Од свих ученика и родитеља/законских заступника очекује се да се добро упознају са Правилником, као и да се придржавају прописаних правила у вези са коришћењем личних дигиталних уређаја ученика током

наставе. Школа треба да припреми посебан образац са изјавом коју ће родитељ/законски заступник ученика бити дужан да на почетку сваке школске године потпише и тиме се изјасни да је одредбе важећег Правилника прочитао и да му је јасна њихова примена.

Због рационалности у доношењу интерних стратешких докумената, школама се препоручује да дефинишу дигитални сегмент развојног плана установе у оквиру кога ће се свеобухватно осврнути на примену информационо-комуникационих технологија у школи и посебан део посветити коришћењу личних дигиталних уређаја ученика у образовне сврхе.

Праћење примене интерне политике и правилника за употребу мобилног телефона, електронског уређаја и другог средства

Директор школе може именовати одговорно лице у школи које ће бити надлежно да посебно прати имплементацију усвојене интерне политике, као и спровођење одредби Правилника. На основу тог праћења, као и мишљења свих заинтересованих страна Правилник треба периодично ревидирати и ажурирати како би одражавао промене у технологији и образовној пракси, али и искуство из саме школе.

Ажурирање Правилника најбоље је спроводити једанпут годишње, на пример у периоду када нема активности непосредне наставе.

Примена дигиталних уређаја код куће за потребе образовања

Родитељима треба јасно предочити да њихова укљученост у образовање и пружање подршке њиховом детету током учења може довести до бољих резултата и исхода учења.

Дигитални уређаји и одабрани ресурси могу да обезбеде више начина да се ученик укључи у персонализовано учење код куће уз подршку и надзор родитеља. Ученици могу бити мотивисани да уче на различите начине, а велики број фактора може утицати на њихово ангажовање и ефикасност учења.

Уколико је школа достигла ниво дигиталне зрелости који подразумева да је у школи успостављен један систем за управљање учењем као централно и безбедно место у коме се одвија наставна комуникација и учење, односно има успостављене онлајн учионице, потребно је да оствари сарадњу са родитељима како би се осигурало да сваки ученик под јасним правилима може да користи дигитални уређај код куће за укључивање у активности организоване у оквиру онлајн дела хибридне наставе.

Све активности које се очекују од ученика у онлајн окружењу морају бити претходно образложене родитељима/законским заступницима како би се осигурала безбедност, приватност и одговорно коришћење дигиталних уређаја ученика код куће, а за потребе образовања.

Безбедност и приватност ученика код куће зависе колико од безбедних и одговорних онлајн пракси школе (одабир школске, безбедне платформе) толико и од капацитета породице да осигура безбедно и конструктивно коришћење дигиталних уређаја и интернета у кућним условима.

Са родитељима треба усагласити, континуирано заговарати и пружати подршку за укључивање безбедносних подешавања која представљају предуслов да се на било ком уређају које дете користи оно усмери на активности учења. Нпр. може се ограничити приступ увредљивом или неприкладном садржају, захтевати одобрење за преузимање датотека, ограничити време проведено у интеракцији са одређеним апликацијама. Такође, потребно је да родитељи и ученици имају све информације о томе како да пронађу тражене ресурсе за учење, како да обаве пријаву и користе лозинке.

Школа треба да пружи подршку родитељима у виду додатних ресурса као што су:

- Платформа [Паменто и безбедно](#) Министарство информисања и телекомуникација;
- [Дигитални водич „Деца и интернет – Паметно од почетка“](#), Ужички центар за права детета, УНИЦЕФ, Министарство просвете, Теленор
- [Време испред екрана – приручник за родитеље/законске заступнике ученика](#), др Добринка Кузмановић, ЗВКОВ, Фондација Propulsion фонд, Иницијатива „Дигитална Србија“.

Литература:

1. Attewell, J. (2017). *Technical advice for school leaders and IT administrators*. Brussels: European Schoolnet.
2. European Commission (2019). *2nd Survey of Schools: ICT in Education*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
3. European Schoolnet (2017). *Bring Your Own Device for schools*. Belgium: European Schoolnet (EUN Partnership AISBL)
4. ЗВКОВ, Фондација Propulsion фонд, Иницијатива „Дигитална Србија“. (2021.) [Прејоруже за школе - Концепт „Донеси свој уређај“](#), Београд.
5. ЗВКОВ. (2021). [Онлајн и хибридна настава – дујорочна сјремљења и крајкорочне смернице](#). Београд.
6. Kuzmanović, D., Pavlović, Z., Popadić, D. i Milošević, T. (2019). *Korišćenje interneta i digitalne tehnologije kod dece i mladih u Srbiji: rezultati istraživanja Deca Evrope na internetu*. Beograd: Institut za psihologiju Filozofskog fakulteta u Beogradu.
7. Марјановић, У. и Вељковић, К. (2021). [Приручник за педагошку примену система за управљање учењем Мудл при реализацији онлајн и хибридне наставе](#), ЗВКОВ, Фондација Propulsion фонд, Иницијатива „Дигитална Србија“. Београд
8. Марјановић, У., Јовановић, Д., Малићан Винкић, Д., Младеновић, В. и Стојиљковић Роловић, Т. (2023). *Донеси свој уређај у школу: Разматрање примене концепта Донеси свој уређај у предуниверзитетском образовању у Републици Србији*. Центар за образовне технологије на Западном Балкану. Београд
9. Михајловић, А. (2023). *Упутство за израду школске политике о коришћењу мобилних телефона у школи*. Необјављен документ
10. Smale, W.T., Hutcheson, R. & Russo, C.J. (2021). *Cell Phones, Student Rights, and School Safety: Finding the Right Balance*, *Canadian Journal of Educational Administration and Policy*, 195, 49-64
11. UNESCO. (2013). *The future of mobile learning: implications for policy makers and planners*. France: UNESCO
12. UNESCO. (2023). *Global Education Monitoring Report Summary 2023: Technology in education: A tool on whose terms?* Paris, UNESCO.

Изради ових смерница пружена је подршка у оквиру пројекта „Премошћивање дигиталног јаза у Србији за најугроженију децу“, који су заједнички реализовали Министарство просвете, Делегација Европске уније у Србији и УНИЦЕФ. Садржај и ставови изнети у публикацији не одражавају нужно ставове и мишљења Делегације Европске уније и УНИЦЕФ-а у Србији.